

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.9(477)

DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-5-1>

Колобердянко І.І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки,
природних ресурсів і економічної теорії
Запорізького національного університету

Фоменко С.С.

студентка економічного факультету
Запорізького національного університету

Koloberdjanko Ivan

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of International Economics,
Natural Resources and Economic Theory Department
Zaporizhzhya National University

Fomenko Sofija

Student of the Faculty of Economics
Zaporizhzhya National University

УКРАЇНА У ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКАХ

UKRAINE IN FOREIGN TRADE RELATIONS

Сьогодні Україна знаходиться на певному етапі входження в систему світових господарських зв'язків, і саме від успішності проходження цього етапу та його реалізації залежатиме не лише динаміка зовнішньої торгівлі, а й можливість розвитку країни як органічної підсистеми світового господарства. Практичне значення зовнішньоторговельних зв'язків для України полягає у можливості отримувати валютну виручку від експорту, значно підвищувати технічний рівень виробництва (за рахунок імпорту, більш ефективної техніки та технологій) і головне – виробляти конкурентоспроможну продукцію. Зовнішньоторговельна діяльність надає можливість підприємствам та регіону, в якому вони знаходяться, комплексно та більш ефективно використовувати свої переваги, а також зовнішні фактори у вигляді інвестицій, новітніх технологій тощо. У статті розглянуто особливості розширення зовнішньоторговельних зв'язків України. Виявлено стан товарної структури експорту України. Зокрема, проаналізовано динаміку експорту-імпорту товарів та їх географічну структуру. Досліджено зв'язок України з основними країнами-партнерами. Обґрунтовано основні проблеми зовнішньоторговельних відносин.

Ключові слова: зовнішньоторговельні зв'язки, продукція, імпорт, експорт, економічні відносини, оцінка економічної ефективності, суб'єкти господарювання, аналіз, дохід.

Сегодня Украина находится на определенном этапе вхождения в систему мировых хозяйственных связей, и именно от успешности прохождения этого этапа и его реализации зависит не только динамика внешней торговли, но и возможность развития страны как органической подсистемы мирового хозяйства. Практическое значение внешнеторговых связей для Украины заключается в возможности получать валютную выручку от экспорта, значительно повышать технический уровень производства (за счет импорта, более эффективной техники и технологий) и главное – производить конкурентоспособную продукцию. Внешнеторговая деятельность позволяет предприятиям и региону, в котором они находятся, комплексно и более эффективно использовать свои преимущества, а также внешние факторы в виде инвестиций, новых технологий. В статье рассмотрены особенности расширения внешне-торговых связей Украины. Выявлено состояние товарной структуры экспорта Украины. В частности, проанализированы динамика экспорта-импорта товаров и их географическая структура. Исследована

связь Украины с основными странами-партнерами. Обоснованы основные проблемы внешнеторговых отношений.

Ключевые слова: внешнеторговые связи, продукция, импорт, экспорт, экономические отношения, оценка экономической эффективности, предприятия, анализ, доход.

Today Ukraine is at a certain stage of joining the system of world economic relations, and it is on the success of this stage and its implementation that depends not only on the dynamics of foreign trade, but also on the possibility of the country's development as an organic subsystem of the world economy. The practical significance of foreign trade relations for Ukraine lies in the ability to receive foreign exchange earnings from exports, to significantly increase the technical level of production (due to imports, more efficient equipment and technologies), and most importantly to produce competitive products. Foreign trade activity allows enterprises to comprehensively and more effectively use their advantages, and the region in which they are located, as well as external factors in the form of investments, new technologies. The article examines the features of the expansion of foreign trade relations of Ukraine. Foreign trade and economic relations are based on the possibility of obtaining economic benefits based on the benefits of the international division of labor, international business relations. This is because the production of a certain product, its sale or the provision of a certain type of service in another country has more advantages than such activities within the country. The most favorable conditions for foreign trade are created for domestic enterprises: they independently determine their organizational and legal status, methods and forms of foreign economic activity, as well as form a business strategy, financial, commodity, price and other policies. This is what enables enterprises in Ukraine to use their advantages comprehensively and effectively. Determining the effectiveness of foreign trade relations is carried out to justify not only individual proposals for the purchase and sale of certain goods. These data can be used in the development of plans for exports and imports across the country, in assessing the structure and directions of foreign trade. The state of the commodity structure of Ukraine's export was revealed. In particular, the dynamics of export-import of goods and their geographical structure are analyzed. The connection of Ukraine with the main partner countries has been investigated. The main problems of foreign trade relations are grounded.

Keywords: foreign trade relations, products, imports, exports, economic relations, assessment of economic efficiency, business entities, analysis, income.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасне економічне положення України в економічному світовому просторі вимагає негайного поліпшення ситуації. Разом із тим наявний у нашій країні рівень розвитку національного господарства не забезпечує належного добробуту населення, тому потребує подальшого підвищення [1]. Своєю чергою, слід зазначити вплив банківської сфери на розквіт зовнішньої торгівлі, яка застосовує високі відсоткові ставки довгострокових кредитів, на джерела фінансових ресурсів та запасів, які є значно дорожчими порівняно з іноземними підприємствами. Необхідно вводити цільові кредити за нижчими відсотковими ставками для українських підприємств-експортерів, які виготовляють національний продукт, просувають вітчизняні товари на нові ринки збуту та підвищують попит на виготовлену продукцію.

Вкупі з несприятливими внутрішніми умовами для розвитку зовнішньої торгівлі існують труднощі зовнішнього характеру, а саме військово-політичний конфлікт на сході країни, погіршення економічних відносин та зв'язків із Росією, кризовий стан економіки держави. Зовнішня торгівля Україна повинна бути такою, щоб експорт та імпорт товарів і послуг відповідали інтересам держави та були вигідні власникам підприємств, а відрахування у вигляді податків до державних фондів покривали всі загальнодержавні потреби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. У науковій та методичній літературі наведено багато прикладів вивчення та аналізу зовнішньоторговельних зв'язків, які пов'язані з міжнародним виробництвом, експортом та імпортом товарів і послуг, виходом вітчизняних підприємств та організацій на зовнішній ринок. У багаточисленних до-

слідженнях розглядають науково-технічне співробітництво, яке прискорює темпи економічного розвитку, втілюють новітні технології та аналізують раціональне використання фінансових та природних ресурсів.

Проблеми, що пов'язані із зовнішньоекономічною діяльністю України та розвитком сучасної міжнародної торгівлі, розглядалися в численних працях М.В. Сухорукова, А.А. Мазаракі, Н.С. Логвінової, де узагальнено питання комплексної оцінки зовнішньоекономічної діяльності підприємств та особливості її ведення. Дослідження Ю. Козак, Н. Саніахметової, М. Зайця є прикладами суцільно теоретичних досліджень, в яких розглядаються загальні поняття організації та управління зовнішньоекономічною діяльністю.

Наукові розробки вчених і спеціалістів присвячені впливу глобалізації світогосподарських зв'язків на економічний розвиток національних економік через канали зовнішньої торгівлі, міжнародного інвестування, міжнародних валютно-фінансових відносин [2, с. 7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. У сучасних умовах зовнішня торгівля нашої країни являє собою систему економічних відносин, які складаються під час обміну ресурсами між країнами та їх економічними суб'єктами. Утручання держави у зовнішньоторговельні зв'язки України посідає значне місце у розвитку економіки кожної країни. Вона слідкує за раціональним використанням фінансових ресурсів в економіці або окремих її галузях. Головною метою зовнішньоекономічної діяльності держави є встановлення взаємозв'язків з іншими країнами світу. Однак надмірне втручання держави може призвести до впровадження жорсткої грошово-кредитної політики, яка не дасть змоги українським підприємствам використовувати високотехнологічні пристрої та нові механізми.

Серед негативних чинників розвитку зовнішньої торгівлі України – загальне погіршення фінансово-економічного стану підприємств України та скорочення реальних доходів населення, проблеми її організації вітчизняними експортерами, імпортерами та державою, а головне – недосконалість зовнішньоторговельної політики держави, яка б забезпечувала реалізацію національних інтересів.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є розкриття сутності та змісту поняття «зовнішньоторговельні зв'язки», аналіз та оцінка зовнішньоекономічних зв'язків України з країнами світу, виявлення проблем та перспектив співробітництва між країнами. Під час дослідження використано матеріали Державної служби статистики та наукові праці з дослідження питань зовнішньої торгівлі та розвитку промислового потенціалу України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Будь-яка економічна структура не може повноцінно розвиватися без добре організованої зовнішньоекономічної діяльності, однією з форм якої є зовнішньоторговельні зв'язки – сукупність господарських зв'язків між країнами. Зовнішньоторговельні зв'язки – сукупність напрямів, форм, методів і засобів торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва між країнами [3].

Практичне значення зовнішньоторговельних зв'язків для кожної країни полягає у можливості отримувати валютну виручку від експорту, значно підвищувати технічний рівень виробництва (за рахунок імпорту, більш ефективної техніки та технологій) і головне – виробляти конкурентоспроможну продукцію. У сучасних умовах зовнішньоторговельні зв'язки країн являють собою систему економічних відносин, які складаються під час обміну ресурсами між країнами та їх економічними суб'єктами. Економічні відносини запроваджують усі аспекти економічного життя держави: виробництво, торгівлю, інвестиційну сферу та фінанси [4].

Здійснювати будь-яку зовнішньоекономічну діяльність в Україні мають право всі суб'єкти зовнішньоторговельних зв'язків, до яких належать:

- фізичні особи – громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які мають цивільні правоздатності та дієздатності і постійно проживають на території України;
- юридичні особи, зареєстровані в Україні і мають постійне місцезнаходження на її території;

- об'єднання фізичних, юридичних, фізичних і юридичних осіб, які не є юридичними особами згідно із законами України, але мають постійне місцезнаходження на території України;

- структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності;

- спільні підприємства за участю суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, зареєстровані як такі в Україні і мають постійне місцезнаходження на території України;

- інші суб'єкти господарської діяльності, передбачені законами України [5, с. 10].

Зовнішньоторговельні та економічні зв'язки базуються на можливості отримання економічних вигід виходячи з переваг міжнародного поділу праці, міжнародних ділових відносин. Це пов'язано з тим, що виробництво певного товару, його збут або надання певного виду послуг в іншій країні мають більше переваг, аніж така діяльність усередині країни [3, с. 63].

Зовнішня торгівля України поділяється на експортну (вивізну) – рух товарів або послуг від українського виробника до іноземних споживачів та імпорتنу (ввізну) – рух товарів/послуг від іноземного виробника до українських споживачів. Металургія, сільське господарство, машинобудівна та хімічна промисловість дають понад 80% українського експорту.

Вивчивши та проаналізувавши дані Держстату України, складемо табл. 1, у якій представлено динаміку зовнішньої торгівлі України за останні п'ять років.

Розглянувши дані табл. 1, можемо зробити висновки, що в нашій країні найбільш розвинуто транспортні послуги, послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги та послуги з переробки матеріальних ресурсів; своєю чергою, найменш розвинутими є послуги будівництва та ремонту. Для наглядного представлення інформації побудуємо графік, який зображено на рис. 1.

Міжнародні економічні відносини мають для економічного розвитку України суттєве значення. Україна завжди мала економічні зв'язки з країнами світового співтовариства. За даними, представленими Держстатом України, складемо табл. 2, у якій представлено зовнішню торгівлю послугами України з певними країнами світу.

Для наглядного представлення інформації, яку подано в табл. 2, побудуємо графік (рис. 2).

Таблиця 1

Динаміка зовнішньої торгівлі України за 2015–2019 рр. (тис дол. США)

Найменування послуг	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Послуги з переробки ресурсів	1078345,1	1125705,2	1419720,3	1699301,1	1640182,2
Послуги з будівництва	291640,9	389262,9	102256,4	150338,3	125738,4
Транспортні послуги	5263155,3	5300545,6	5861405,6	5851423,3	9109918,8
Послуги для переробки товарів	1059452,7	1117002,9	1399493,2	1692068,2	1633160,2
Послуги з ремонту та технічного обслуговування	192224,7	231864,6	243965,8	242651,1	270072,8
Послуги у сфері телекомунікації	1585572,6	1644093,0	1760794,6	2114956,9	2575947,8
Ділові послуги	816706,9	790618,1	921837,5	1060698,7	1278174,7

Джерело: складено на основі [6]

Провівши дослідження зовнішньої торгівлі України, бачимо, що найбільш розвинутими є послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги та послуги з переробки матеріальних ресурсів. Проаналізувавши зовнішню торгівлю послугами України з країнами світу, робимо висновок, що вітчизняні підприємства є могутніми експортерами в такі країни, як Російська Федерація, Швейцарія, США, Данія та ін. Своєю чергою, Україна велику кількість продукції і товарів імпортує з Бельгії, Ірландії та Туреччини.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, у сучасних умовах зовнішня торгівля нашої країни являє собою систему

економічних відносин, які складаються під час обміну ресурсами між країнами та їх економічними суб'єктами. Економічні відносини запроваджують усі аспекти економічного життя держави: виробництво, торгівлю, інвестиційну сферу та фінанси. Значення зовнішньоторговельних зв'язків для нашої країни полягає у можливості отримати виручку від експорту, підвищувати технічний рівень виробництва, виробляти конкурентоспроможну продукцію.

Слід зазначити, що Україна виробляє багато видів наукомісткої, складної продукції машинобудування (літаки, трактори, автобуси, судна, ракетні космічні комплекси, верстати, турбіни та ін.). Промисловий потенціал України достатній для успішного вирішен-

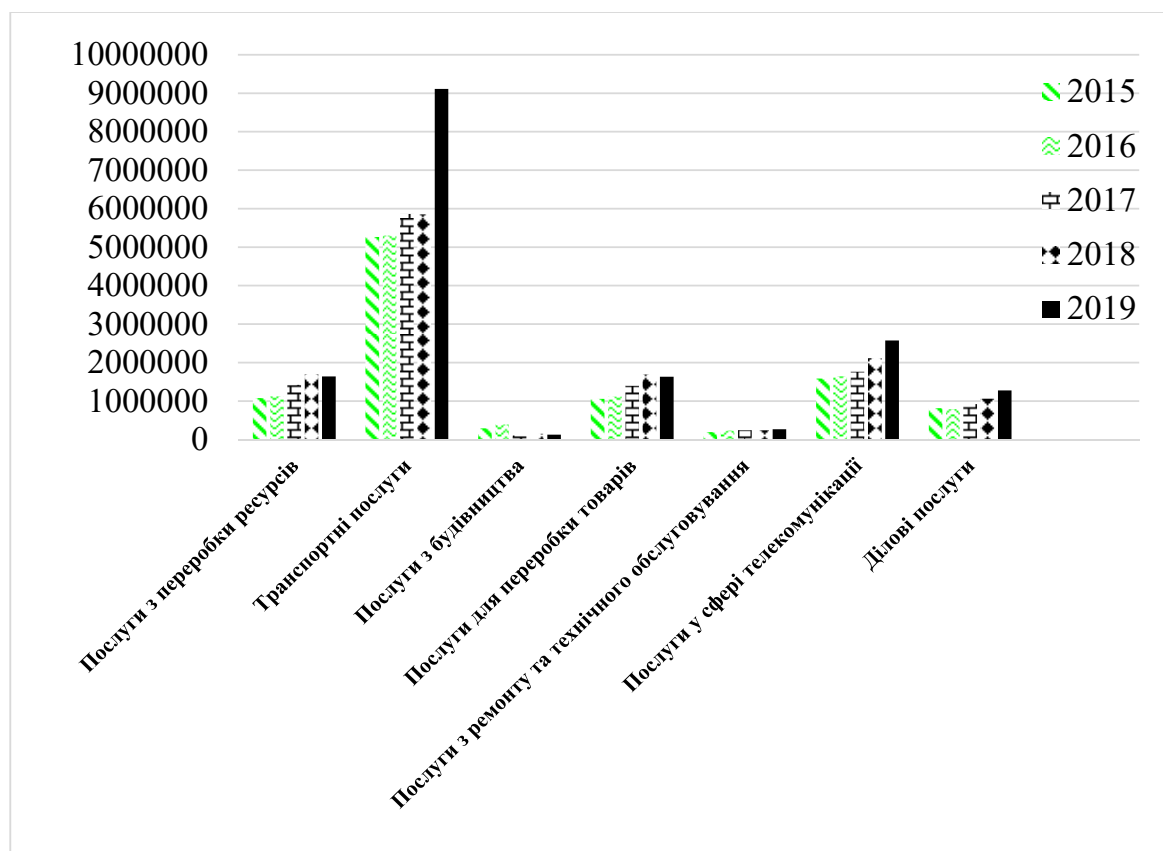

Рис. 1. Динаміка зовнішньої торгівлі України за 2015–2019 рр.

Джерело: складено на основі [6]

Таблиця 2

Зовнішня торгівля послугами України з країнами світу

Країни	Експорт	Імпорт	Сальдо
	Обсяг, тис дол. США	Обсяг, тис дол. США	
Бельгія	45770,5	67991,1	-22220,6
Данія	82650,1	34284,5	48365,6
Ірландія	58778,4	125056,3	-66277,9
Російська Федерація	1266564,2	81826,8	1184737,4
Великобританія	280326,8	241446,0	38880,8
Швейцарія	402040,6	87587,1	314453,5
Туреччина	52435,8	141379,8	-88944,0
США	663718,5	220680,1	443038,4

Джерело: складено на основі [7]

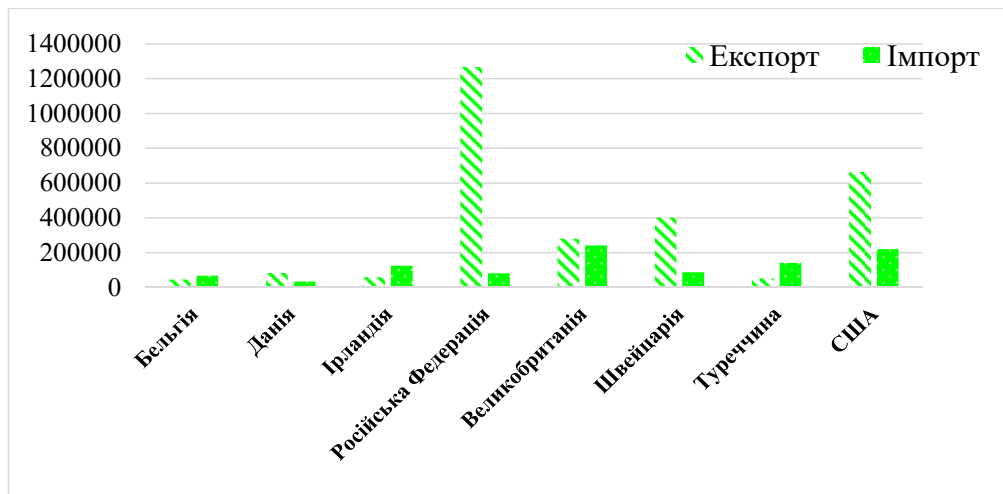

Рис. 2. Зовнішня торгівля послугами України з країнами світу

Джерело: складено на основі [7]

ня проблем забезпечення валютних надходжень, потрібних для закупівлі найнеобхіднішого з імпорту, покриття загальнодержавних потреб і сплати зовнішнього боргу.

На жаль, сьогодні Україна не може посісти провідне місце у світовому торговому просторі, але, розглянувши та усунувши всі негативні чинники, можна підвищити рівень зовнішньої торгівлі, збільшуючи зусилля в найбільш перспективних галузях світової економіки.

Бібліографічний список:

1. Сухоруков М.В. Сучасний стан та перспективи зовнішньоекономічних зв'язків України: матеріали наук.-практ. конф. Харків: ХарPI НАДУ, 2017.
2. Зовнішня торгівля України: XXI століття: монографія / А.А. Мазаракі та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі. Київ, 2016, 578 с.
3. Козак Ю. Зовнішньоторговельні зв'язки та економічна діяльність України: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2018. 292 с.
4. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: навчальний посібник / Ю.Г. Козак та ін.; за ред. Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, М.А. Зайця; 4-е вид., перероб. та доп. Київ: Освіта України, 2016. 272 с.
5. Саниахметова Н.О. Поняття зовнішньоекономічної діяльності України. Предмет і методи правового регулювання зовнішньоторговельних зв'язків / за ред. Н.О. Саниахметової. URL: <http://textbooks.net.ua/content/view/3033/25/>.
6. Динаміка зовнішньої торгівлі України / Держстат України (дата останньої модифікації: 29.05.2020). URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/zd/dseip/dseip2007_u.htm.
7. Зовнішня торгівля послугами України з країнами світу / Держстат України, 1998–2020 (дата модифікації: 19.08.2020). URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/zd/ztpu_ks/ztpu_ks_u/arh_ztpu_ks_2020.htm.

References:

1. Sukhorukov M.V. (2017) Suchasnyj stan ta perspektyvy zovnishnjoeconomichnykh зв'язків Ukrainy [Current state and prospects of Ukraine's foreign economic relations]: materials of scientific practice. conf., Kharkiv.
2. Mazaraki A.A. ta in. (2016) Zovnishnja torghivlja ukrainy: XXI stolittja [Ukraine's foreign trade: XXI century]; for general ed. A.A. Mazaraki. Kyiv: Monograph, 578 p. (in Ukrainian)
3. Kozak Ju. (2018) Zovnishnjotorghoveljni зв'язки ta ekonomichna dijalnistj Ukrainy [Foreign trade relations and economic activity of Ukraine]: textbook / Ju. Kozak – NP.: Center for Educational Literature, 292 p. (in Ukrainian)
4. Kozak Ju.Gh., Loghvinova N.S. ta in. (2016) Zovnishnjoeconomichna dijalnistj pidpryjemstv [Foreign economic activity of enterprises]: Textbook / Kozak Ju.Gh., Logvinova N.S. etc.//; for order. Ju.Gh. Kozaka, N.S. Logvinova. – 4th ed., Revised. and ext. – Kyiv: Education of Ukraine, 272 p. (in Ukrainian)
5. Saniakhmetova N.O. (2015) Ponjattja zovnishnjoeconomichnoji dijalnosti Ukrainy. Predmet i metody pravovogho rehuljuvannja zovnishnjotorghoveljnykh зв'язків [The concept of foreign economic activity of Ukraine. Subject and methods of legal regulation of foreign trade relations] / for ed. N.O. Saniakhmetova // Economic Law of Ukraine. Available at: <http://textbooks.net.ua/content/view/3033/25/> (in Ukrainian)
6. 1998–2020 (Data ostannjoji modyfikaciji: 29.05.2020) Dynamika zovnishnjoji torghivli Ukrainy [Dynamics of Ukraine's foreign trade] / State Statistics Service of Ukraine. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/zd/dseip/dseip2007_u.htm (in Ukrainian)
7. 1998–2020 (Data modyfikaciji: 19.08.2020) Zovnishnja torghivlja poslughamy Ukrainy z krajinyamy svitu [Foreign trade in services of Ukraine with the countries of the world] / State Statistics Service of Ukraine. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/zd/ztpu_ks/ztpu_ks_u/arh_ztpu_ks_2020.htm (in Ukrainian)